

Profesor Helena Żygulska-Mach (1926–2021) – wspomnienie

Bożena Romanowska-Dixon

Katedra Okulistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego Collegium Medicum w Krakowie
Klinika Okulistyki i Onkologii Okulistycznej Szpitala Uniwersyteckiego w Krakowie

Helena Żygulska-Mach to jedna z czołowych postaci polskiej okulistyki.

Urodziła się we Lwowie 7 stycznia 1926 roku i tutaj uczęszczała do szkół. Maturę zdała w 1943 roku w rodzinnym Lwowie w ramach tajnego nauczania.

Studia medyczne rozpoczęła w 1944 roku w ramach tajnego Wydziału Lekarskiego lwowskiej Akademii Medycznej. W trakcie studiów zamieszkała w Krakowie.

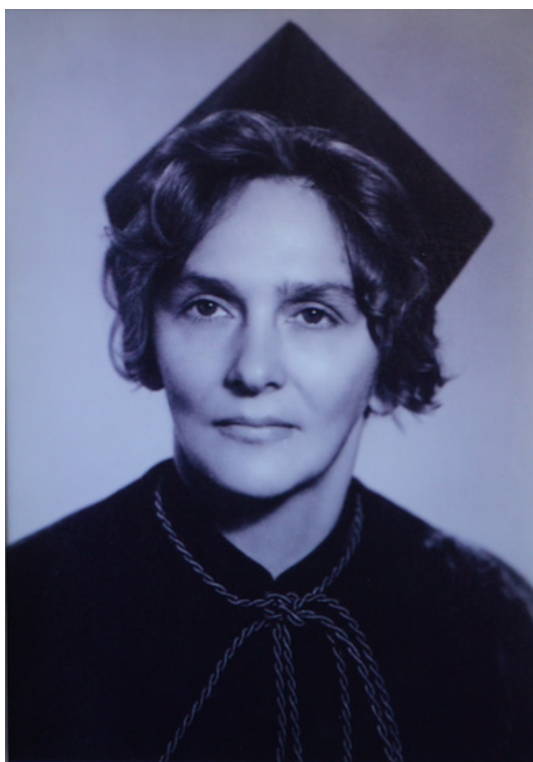
Dyplom lekarski uzyskała w grudniu 1950 roku w krakowskiej Akademii Medycznej (dziś *Collegium Medicum* Uniwersytetu Jagiellońskiego), stopień doktora medycyny

w 1951 roku na podstawie pracy „Wpływ obniżonej ciepłoty na przemiany węglowodanów”.

Studia na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Jagiellońskiego zakończyła w 1952 roku, zdobywając dyplom z chemii, a wiedzę tą wykorzystała później w swoich badaniach doświadczalnych, między innymi na soczewce.

W latach 1950–1959 pracowała w Zakładzie Patologii Ogólnej i Doświadczalnej krakowskiej Akademii Medycznej. Pracę w Klinice Chorób Oczu tej uczelni rozpoczęła w 1954 roku. Pod kierunkiem prof. Mariana Wilczka uzyskała pierwszy i drugi stopień specjalizacji w okulistyce (rycina 2.)

W 1964 roku obroniła pracę habilitacyjną zatytułowaną: „Zaćma wrodzona w świetle badań glutationu, białek i mikroelektroforezy białek rozpuszczalnych soczewki”.

Rycina 1. Profesor dr hab. n. med. Helena Żygulska-Mach, prorektor krakowskiej Akademii Medycznej w latach 1987–1990

Rycina 2. Doktor Helena Żygulska-Mach

ADRES DO KORESPONDENCJI

prof. Bożena Romanowska-Dixon, Klinika Okulistyki i Onkologii Okulistycznej, ul Kopernika 38, 31-501 Kraków, e-mail: romanowskadixonbozena1@gmail.com

Po śmierci Mariana Wilczka w 1967 roku objęła funkcję kierownika krakowskiej Katedry i Kliniki Chorób Oczu i na tym stanowisku pozostała przez 29 lat, aż do przejścia na emeryturę w 1996 roku (ryciny 2–4).

Tytuł naukowy profesora zwyczajnego nauk medycznych uzyskała w 1983 r., a tytuł profesora nadzwyczajnego w 1973 r.

Pani Profesor pełniła również istotne funkcje w krakowskiej uczelni, w okresie 1987–1990 była prorektorem krakowskiej Akademii Medycznej (rycina 1).

Profesor Helena Żygulska-Mach należała do Polskiego Towarzystwa Okulistycznego, którego przewodniczącą była w latach 1986–1992. Była też członkinią wielu zagranicznych towarzystw naukowych: *Société Française d’Ophtalmologie*, *Julius Hirschberg Gesellschaft*, *Association for Eye Research* oraz *International Federation of Ophthalmological Societies*.

Od 1976 r. należała do krakowskiego oddziału PAN.

Była nauczycielem akademickim, promotorem w postępowaniach doktorskich i habilitacyjnych (ryciny 3 i 4).

Rycina 3. Obrona doktoratu lek. B. Romanowskiej w 1994 roku. Promotorem była prof. dr hab. Helena Żygulska-Mach

Rycina 4. Obrona doktoratu w 1994 roku

Pani Profesor była pionierem w tematyce onkologii okulistycznej w Polsce. Współuczestniczyła w pierwszych polskich badaniach medycznych z zastosowaniem izotopów radioaktywnych oraz pierwszych badaniach dotyczących białek rozpuszczalnych i nierozpuszczalnych ludzkiej soczewki. Kontynuowała zapoczątkowaną przez prof. Mariana Wilczka ideę brachyterapii nowotworów wewnątrzgałkowych.

Jednym z osiągnięć krakowskiego ośrodka kierowanego przez H. Żygulską-Mach było wprowadzenie w 1968 roku promieniotwórczego izotopu kobaltu (Co-60), w postaci aplikatorów naszywanych na twardówkę oraz izotopu strontu (Sr-90). Stosowano je w zachowawczym leczeniu nowotworów narządu wzroku. Brachyterapię kobaltem, a później rutenem radioaktywnym i jodem radioaktywnym stosowano w leczeniu dzieci z siatkówczakiem, osób dorosłych z czerniakiem błony naczyniowej i w innych nowotworach wewnątrzgałkowych, brachyterapię z użyciem aplikatorów rutenowych lub ze strontem – w nowotworach powierzchni oka. Zainteresowania kliniczne i badawcze H. Żygulskiej-Mach dotyczyły głównie zaćmy, biochemii soczewki oka i ciała szklanego oraz leczenia nowotworów oka (onkologia okulistyczna).

Wyniki badań, prac doświadczalnych i klinicznych przedstawiała na licznych konferencjach krajowych i zagranicznych oraz w licznych (ponad 200) publikacjach. Była współredaktorką podręcznika *Czerniak złośliwy* (wraz z J. Skowronkiem i A. Mackiewiczem, Termedia, Poznań 1998, ISBN 83-908325-5-0), członkiem komitetu honorowego czasopisma *Klinika Oczna* (rycina 5).

W uznaniu zasług Pani Prof. Helena Żygulska-Mach została odznaczona m.in. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski oraz medalem Komisji Edukacji Narodowej.

Polska okulistyka wiele Jej zawdzięcza. Zawsze będziemy Panią Profesor pamiętać.

Rycina 5. I Międzynarodowa Konferencja Onkologii Okulistycznej w Krakowie w 2006 roku. Od lewej: dr Teresa Gedliczka, dr Jacek Kański, dr Anna Ciechanowska, dr Krystyna Pioruńska, prof. dr hab. Helena Żygulska-Mach